

У результаті проведених досліджень можна констатувати наступне:

у навчальному процесі можна формувати алгоритми предметно-перетворювальної діяльності;

учні можуть складати алгоритми трудових дій для виготовлення виробу та усвідомлювати їх за допомогою практичних вправ;

формування таких алгоритмів дозволяє учням уникати монотонних розумових операцій і спрямовувати свою енергію на творчу діяльність;

на уроках дизайну і технологій є можливості для алгоритмізації предметно-перетворювальної діяльності молодших учнів.

Список використаних джерел

1. Васенко В., Ковтун Н., Красюк Л. Алгоритмізація предметно-перетворювальної діяльності молодших школярів на уроках дизайну і технологій. *Scientia Et Societas*, (3), 16 – 25. <https://doi.org/10.31470/2786-6327/2023/3/16-25> (дата звернення 09.03.2024 р.).

2. Коберник О. М. Модель організації предметно-перетворювальної діяльності учнів сільської школи. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/3/vupysk_6.pdf (дата звернення 09.03.2024 р.).

3. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. *Вибрані твори*. У 5 т. Т. 2. Київ: Радянська школа, 1976. С. 446–447.

Оксана Вашуленко,

науковий співробітник відділу початкової освіти ім. О. Я. Савченко,

Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ АУДІАТИВНИХ УМІНЬ

НА УРОКАХ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях є одним із важливих завдань початкового курсу мовно-літературної освіти. З огляду на значущість цього завдання, у типовій освітній програмі з мовно-літературної освітньої галузі [2] виділено змістову лінію «Взаємодіємо усно», яка спрямована на формування і розвиток аудіативних умінь і чітко окреслює зміст і очікувані результати навчання здобувачів освіти для кожного класу.

У сучасній методиці вміння сприймати на слух і розуміти усне мовлення більшість вчених (М. С. Вашуленко, І. П. Гудзик, С. Г. Дубовик, Н. В. Притулик, О. Н. Хорошковська, С. В. Цінько та ін.) визначає як фундаментальне вміння для формування навичок говоріння, читання і письма.

Дослідники цього виду мовленнєвої діяльності чітко виокремлюють в аудіюванні такі процеси: слухове сприймання (перцептивна діяльність); розуміння (мисленнєва діяльність, пов'язана з операціями аналізу, синтезу, індукції, дедукції, порівняння, абстрагування, конкретизації); запам'ятовування (мнемічна діяльність, що полягає у виокремленні й засвоєнні інформаційних ознак, формуванні образу та його впізнаванні в результаті співставлення з еталонами, що зберігаються в пам'яті) [3, с. 208].

З огляду на це робимо висновок, що поняття «слухання» й «аудіювання» не є синонімічними, оскільки слухання є тільки акустичним сприйманням звукового ряду, а аудіювання – є складнішим процесом сприймання озвученого мовлення, який передбачає вміння слухати, чути, розуміти й інтерпретувати інформацію, яка сприймається на слух. Отже, аудіювання є активним та осмисленим процесом, оскільки має на меті розуміння інформації, яка повідомляється.

Проаналізувавши та узагальнивши різні підходи до визначення поняття «аудіювання», наведемо актуальне саме для початкової школи.

Аудіювання – це рецептивний вид мовленнєвої діяльності, яка передбачає сприймання, розпізнавання, розуміння й активну переробку інформації, що міститься в усному мовленнєвому повідомленні, аудіотексті.

Поряд з аудіюванням у науковій літературі аналізують поняття «аудіативні вміння». На думку лінгводидактів, аудіативні вміння належать до мовленнєвих умінь, оскільки мовленнєві вміння, пов'язані з такими видами мовленнєвої діяльності, як слухання-розуміння, говоріння, читання й письмо, та комунікативні вміння. Отже, робимо висновок, що аудіативні вміння – це мовленнєві вміння, які необхідні для сприймання на слух і розуміння усного мовлення, аудіотексту. Робота над їх формуванням розпочинається на уроках навчання грамоти і має стати невід'ємною частиною кожного уроку, адже вона розвиває в учнів увагу, здатність зосереджено слухати, повноцінно розуміти, запам'ятовувати почуте.

Розвиток мовленнєвого слуху передбачає вміння вирізнити в суцільному звуковому потоці окремі елементи (звуки, склади, слова, словосполучення, окремі речення чи групи пов'язаних між собою речень), ідентифікувати їх; подумки фіксувати важливі для розуміння тексту слова і синтезувати їх у смислове ціле; одночасно розуміти і запам'ятовувати інформацію; визначати головне і другорядне; узагальнювати почуте; робити висновки на основі сприйнятих фактів; мати власну думку з приводу почутого; адекватно сприймати інтонаційні якісні характеристики мовлення [1, с. 22].

Розуміння сприйнятого на слух матеріалу значною мірою залежить від того, чи чує, чи усвідомлює слухач значення окремих слів, сполучень слів, речень, чи розуміє фактичний зміст прослуханого тексту.

Формування аудіативних умінь першокласників на уроках навчання грамоти має свою специфіку, яка полягає в тому, що розпочинається на матеріалі елементів мовленнєвого потоку: звуків; складів; слів; словосполучень. Згодом навчання слухати і розуміти усне мовлення відбувається на рівні речень і невеликих текстів.

У добуквений період навчання грамоти першокласникам доцільно пропонувати такі види завдань:

– визначення кількості вимовлених вчителем слів (*Послухайте слова. Полічіть, скільки їх.* Ступінь складності цього завдання залежить і від кількості слів, яка поступово має збільшуватися, і від їхнього добору.);

– визначення слова, яке вчитель назвав двічі (*Уважно послухайте ланцюжок слів. Яке слово названо двічі?*);

– вибір слова, яке відповідає малюнку (*Учитель показує зображення предмета, дії, ознаки і вимовляє кілька слів. Учні обирають відповідне слово. Наприклад: ручка, олівець, пенал (показано пенал); червоний, чорний, жовтий (показано помідор); пливе, іде, летить (показано літак).*);

– добір слів до тематичної групи (*Послухайте назви предметів: дуб, клен, береза. Продовжте ланцюжок цих слів.*);

– вилучення зайвого слова з тематичної групи (*Послухайте і назвіть зайве слово. Овочі – це огірок, капуста, груша, буряк.*);

– визначення слова, яке означає колір, дію, форму, назву тварини тощо (*Послухайте слова і назвіть те, яке називає колір предмета: лежить, великий, синій, олівець.*);

– визначення лексичного значення слова за опорними словами (*Послухайте і скажіть, про кого (про що) йде мова: сірий, куцохвостий, довговухий.*);

– визначення кількості слів у сприйнятому на слух реченні (*Порахуй і скажи, скільки слів у реченні: Діти слухають казку.*);

– розпізнавання на слух односкладових, двоскладових слів (*Послухайте і повторіть слово, в якому два склади: жук, рак, сом, сова.*);

– розпізнавання слів з наголосом на певному (першому чи другому) складі (*Плесніть у долоні, якщо почуєте слово з наголосом на першому складі: осінь, зима, весна, літо.*);

– розрізнення голосних і приголосних звуків (*Плесніть у долоні, коли почуєте голосний звук: [а, о, м, у, в, і, и, л, е].*);

– складання слів із окремо названих звуків (*Вчитель вимовляє окремі звуки. Діти утворюють із них слово і вимовляють його: [м], [а], [к] – мак; [о], [с], [а] – оса.*) та ін.

У буквеній період формування аудіативних умінь здійснюється за допомогою вправ, якими передбачено:

– визначення на слух першого/останнього звука у слові;

– визначення позиції певного звука у словах (*З почутих слів назвіть ті, у яких звук [а] чується в кінці: абрикос, банан, груша, ананас, слива*);

– визначення звука, який найчастіше чується у скоромовці;

– розрізнення твердих і м'яких приголосних звуків у словах (*Плесніть у долоні, коли почуєте слово з м'яким приголосним на початку: ніж, лис, ліс, сірий, сирий.*);

– визначення спільного звука у словах (*Послухайте слова і скажіть, який звук є в кожному з цих слів: оса – око; сон – сир.*);

– визначення звука, яким слова різняться (*Послухайте слова. Назвіть звук, яким слова різняться: сом – сум; сир – мир; ліс – ніс.*);

– знаходження певного складу в почутих словах (*Повторіть слова, у яких є склад ко: сумка, коник, молоко, миска, котик.*);

– визначення кількості складів у словах (*З почутих слів повторіть тільки трискладові: сова, шпак, лелека, дятел, папуга, сокіл, журавель*);

– визначення слів, яким відрізняються два речення (*Тигр грізно загарчав. Пес грізно загарчав. Біля нірки сидить мишка. Біля нірки спить мишка.*);

– вибір речення, яке відповідає малюнку та ін.

У післябуквений період навчання грамоти розпочинається розвиток умінь слухати-розуміти на матеріалі зв'язних текстів. З цією метою доцільно використовувати завдання такого змісту:

– розпізнавання предмета за його описом (*Розгляньте малюнки (жовте яблуко, жовта груша, лимон), послухайте опис одного з цих предметів і визначте, про який із них ідеться: – Цей плід жовтого кольору, продовгуватий, соковитий, кислий на смак.*);

– розпізнавання речень, різних за метою висловлювання (*Послухайте речення. Повтори речення, у якому про щось запитують (до чогось спонукають).*);

– розпізнавання в реченні певних частин змісту (*Послухайте речення. Чи сказано в ньому про місце (час) події?*);

– розпізнавання уривка з казки;

– визначення кількості речень у невеликому тексті;

– вибір серед малюнків ілюстрації до тексту;

– визначення дійових осіб тексту;

– відтворення тексту чи його частини;

– відповіді на запитання за змістом прослуханого тексту та ін.

Отже, робота з формування і розвитку аудіативних умінь першокласників має відбуватися систематично, на кожному уроці навчання грамоти. Для її реалізації необхідно використовувати систему вправ і завдань, яка відповідає віковим і психологічним особливостям дітей цього віку та сприяє формуванню умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Вашуленко О. В. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2017. № 8. С. 20-24.

2. Міністерство освіти і науки України (2019а, 8 жовтня). Про затвердження типових освітніх програм для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти (1272). <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-1-2-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення 04.02.2022).

3. Харченко Н. В. Психолінгвістичні підходи щодо розвитку в дошкільників операцій і дій аудіювання художніх творів. *Наука і освіта: наук.-практ. журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2014. № 10. С. 207–213.

Людмила Владовська,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету мистецтва, менеджменту, педагогіки і психології Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Україна. Науковий керівник – Тетяна Форостюк, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Україна

РОЗВИТОК НАВИЧОК ЧИТАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Перш за все, читання є фундаментом освіти, ключем до розвитку людського інтелекту. У цей складний процес залучаються: зір, мислення, мовлення, сприйняття, пам'ять, уява, а також слухові та зорові аналізатори. Дітям нелегко поєднувати зорове сприйняття з вимовою звуків, слів та речень, а також усвідомлювати прочитане, формувати власне ставлення до нього. Без